

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto (Ään.)

Saavutettavuus, yleisölle avoin tilaisuus, televisio-ohjelman nauhoitus, välillinen syrjintä

Diaarinumero: YVTLTK/4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 6XX/2018 ja 6XX/2019

Antopäivä: XX.XX.2019

Sähköpyörätuolia vammastaan johtuen liikkumiseensa käyttävä hakija katsoi tulleen syrjityksi, kun yleisölle avoimet televisio-ohjelman kuvaukset oli järjestetty tiloissa, jonne hän ei hissien pienestä koosta johtuen ollut päässyt sähköpyörätuolillaan. Hakija pyysi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että televisioyhtiö oli syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltämään yhtiötä jatkamasta häneen tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää sekä asettamaan uhkasakon päätöksen tehosteeksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi asiassa tulleen selvitettyksi, että tila, jossa ohjelmaa oli kuvattu, oli ollut sähköpyörätuolia käyttäneelle hakijalle sekä muita suurempia apuvälineitä käyttäneille henkilöille hissien pienen koon vuoksi esteellinen. Asiassa oli näin ollen selvitetty, että hakija ei ollut omalla pyörätuolillaan päässyt yhdenvertaisesti muiden kanssa seuraamaan ohjelman kuvauksia.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että hakemuksen ja muun saadun selvityksen perusteella syntyi oletama, että vammaisuutensa takia sähköpyörätuolia käyttävä hakija oli tullut vastaajan toimesta asetetuksi eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin avoimena markkinoituun tapahtumaan osallistuneisiin, ja siten välillisesti syrjityksi. Näin ollen todistustaakka kääntyi ja vastaajan oli syrjintäoletettaman kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ollut rikottu.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei kulttuuritapahtumaa voida pitää saavutettavana, jos vammaisen henkilön on tapahtumaan osallistuakseen otettava omasta apuvälineestään poistumiseen liittyvä turvallisuuttaan tai terveyttään koskeva riski. Lisäksi lautakunta katsoi, että vastaajan ehdotus painavan sähköpyörätuolin kantamisesta olisi ollut omiaan aiheuttamaan vahingon vaaraa. Sillä vastaajan väittämällä seikalla, että useimmilla pyörätuoleilla olisi ollut pääsy kuvaustilaan, ei ollut hakijan syrjintävaitteen arvioinnin osalta merkitystä, koska hakija ei joka tapauksessa riidattomasti ollut mahtunut sähköpyörätuolillaan rakennuksen hissiin.

Esteettömyysongelman selvittyä osallistujille oli ilmoitettu, että ohjelman siirtäminen ei käsillä olevalla aikataululla onnistunut. Vastaaja toi esiin, että ohjelmaa oli kuvattu tilojen haltijan ja vastaajan välisen yhteistyösopimuksen perusteella eikä televisiotuotannon siirtäminen olisi ollut ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia ja seuraamuksia mahdollista, koska tiloihin oli rakennettu ohjelmanteon edellyttämä valaistus, lavastus ja etäohjauksen tietoliikenneyhteydet, ja soveltuvan toisen tilan löytäminen kaupungin keskustasta perjantai-iltana oli erittäin hankalaa.

Asiassa tarkastelun kohteena ollut kuvausjakso oli kestänyt ainakin huhtikuusta 2018 joulukuuhun 2018 yhteensä 20 erillisen kuvauskerran ajan. Vaikka vastaaja oli tuonut esiin, että toisen kuvauspaikan löytäminen olisi ollut hankalaa, se ei ollut yhdeksän kuukauden aikana selvittänyt tehneensä konkreettisia toimenpiteitä esteettömän kuvaustilan hankkimiseksi. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi näin ollen, että kyse ei ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä, vaan vastaajan menettely muodostaa pikemminkin vakiintuneen käytännön. Vastaaja ei ollut ennalta sovittuun järjestämispaikkaan vetoamalla esittänyt toiminnalleen myöskään yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka voisi oikeuttaa välillisen syrjinnän.

Televisio-ohjelma oli saadun selvityksen perusteella käsitellyt monia yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita, joten kuvauksiin osallistumisen oli katsottava merkinneen avoimeen yhteiskunnalliseen kulttuurielämään osallistumista, johon yhdenvertaista osallistumista YK:n vammaisyleissopimus turvaa. Vastaajan olisi jo ennen yleisölle avoimen yhteiskunnallisesti merkittävän tapahtuman järjestämistä tullut varmistua siitä, että tapahtumatila oli kaikille saavutettava.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei vastaaja ollut esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi hakijan selvityksen perusteella syntyneen syrjintäolettelman.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi vastaajan välillisesti syrjineen hakijaa ja kielsi vastaajaa uusimasta tai jatkamasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asetti päätöksensä tehosteeksi 20.000 euron uhkasakon.

(ei lainvoimainen)

Asioiden käsittely

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on hallintolain (434/2033) 25 §:n nojalla valmistellut yhdessä ja ratkaissut samalla kertaa samoja asianosaisia koskevat asiat YVTLTK 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 6XX/2018 ja 6XX/2019, koska asioissa tehtävillä päätöksillä saattaa olla merkittävä vaikutus toisiinsa.

Asian tausta

Hakija on selkäydinvammainen ja käyttää liikkumiseensa sähköpyörätuolia. Yleisradio Oy (jäljempänä Yleisradio) on kuvannut vuonna 2018 viikoittain perjantaisin Tampereen Työväen Teatterin Klubin (jäljempänä TTT-Klubi) tiloissa televisiossa TV1-kanavalla suorana lähetyksenä lähetettyä Perjantai-ohjelmaa. Kuvauksissa on ollut mukana yleisöä. Ohjelman kuvaus- ja lähetyspäiviä ovat olleet ainakin hakijan hakemusten kohteina olleet päivät 13.4.2018, 20.4.2018, 27.4.2018, 4.5.2018, 11.5.2018, 18.5.2018, 14.9.2018, 21.9.2018, 28.9.2018, 5.10.2018, 12.10.2018, 19.10.2018, 26.10.2018, 2.11.2018, 9.11.2018, 16.11.2018, 23.11.2018, 30.11.2018, 7.12.2018 ja 14.12.2018. Hakijan jokainen hakemus koskee yhtä näistä kuvausajankohdista, pois lukien hakemus 603/2018, joka koskee kuvausajankohtia 9.11. ja 16.11.2018, sekä hakemus 626/2019, joka koskee kuvausajankohtia 23.11., 30.11., 7.12. ja 14.12.2018.

Hakemusten mukaan hakija on joko ilmoittautunut tai ollut itse aikeissa osallistua kuvaustilaisuuksiin 13.4. (4XX/2018), 20.4. (4XX/2018), 27.4. (4XX/2018), 14.9. (5XX/2018) ja 5.10. (5XX/2018). Tilaisuuksia 4.5. (4XX/2018), 11.5. (4XX/2018), 18.5. (4XX/2018), 21.9. (5XX/2018), 28.9. (5XX/2018), 12.10. (5XX/2018), 19.10. (5XX/2018), 26.10. (5XX/2018), 2.11. (5XX/2018), 9.11. ja 16.11. (6XX/2018) sekä 23.11, 30.11. 7.12 ja 14.12. (6XX/2019) koskevissa hakemuksissaan hakija ei ole kertonut ilmoittautuneensa tai pyrkineensä itse osallistumaan tilaisuuksiin.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa toteamaan, että Yleisradio on syrjinyt häntä hänen vammaisuutensa perusteella ja kieltämään yhtiötä jatkamasta häneen tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

Hakija on hakemuksissaan 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 4XX/2018, 5XX/2018, 6XX/2018 ja 6XX/2018 vaatinut uhkasakon asettamista päätöksen tehosteeksi. Hakija on hakemuksesta erillisissä myöhemmissä kirjelmissään vaatinut uhkasakon asettamista päätöksen tehosteeksi myös asioissa 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018, 5XX/2018 ja 5XX/2018. Asiassa 5XX/2018 hakija ei ole vaatinut uhkasakon asettamista.

Hakijan perustelut

Perjantai-ohjelman kuvaukset olivat olleet yleisölle avoimet ja yleisöä oli kutsuttu kuvauksiin ohjelmakonseptin mukaan julkisesti ja avoimesti. Sähköpyörätuolia käyttävä henkilö ei tapahtumapaikan hissin pienen koon vuoksi ollut kuitenkaan pystynyt osallistumaan kuvauksiin, joten Yleisradio oli syrjinyt hakijaa ja muita vammaisia henkilöitä.

Hakija oli ollut aikeissa osallistua ohjelman kuvauksiin 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018. Yleisradion koordinaattorin 13.4.2018 lähettämän sähköpostikutsun mukaan tilaisuuteen oli ollut esteetön pääsy, mutta tämä tieto oli hakijan vastaajalle lähettämän kuvauksia edeltävän tiedustelun myötä ilmennyt vääräksi, kun oli ilmennyt, että rakennuksen hissi oli hakijan käyttämälle sähköpyörätuolille liian pieni. Hakijan 20.4.2018 kuvauksia koskevan hakemuksensa liitteeksi esittämästä Yleisradion tapahtumakutsun saatteesta kävi ilmi, että kuvauskutsu oli osoitettu hakijalle ja siinä oli todettu, että ”lähetys on kaikille avoin, ilmainen ja ikärajaaton” ja että ”Klubille on esteetön pääsy”. Lähetyksessä 20.4.2018 ohjelman juontaja oli jopa pahoitellut tilannetta ja tämä osoitti, että vastaaja oli itsekin tiennyt asettaneensa vammaiset henkilöt muihin nähden eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Kuvauksissa oli 20.4.2018 ollut teemana kehitysvammaisuus, joka olisi kiinteästi liittynyt hakijan työhön ja harrastuksiin.

Asiassa oikea vastaaja oli Yleisradio, jonka toiminnan arvioinnista oli kysymys. Tapahtumapaikkana toiminut Tampereen Työväen Teatteri saattoi järjestää omaa toimintaansa omien lupiansa mukaisesti. Yleisradion kaltainen yhtiö ei voinut järjestää yleisölle avoimia kuvauksia paikassa, jonne vammaiset henkilöt eivät pyörätuoleillaan päässeet. Yleisradiolla olisi ollut mahdollisuus järjestää kuvaukset alun perin sellaisissa tiloissa, joihin kaikilla olisi ollut esteetön pääsy. Muiden pyörätuolia käyttävien henkilöiden mahdollinen osallistuminen kuvauksiin ei poistanut syrjintää, kun hakijan sähköpyörätuoli ei joka tapauksessa ollut mahtunut tapahtumapaikan hissiin, eivätkä hissiin mahtuneet monet muutkaan apuvälineet. Hissin mittoja arvioitaessa oli otettava huomioon, että hississä tuli olla jalkalaudan edessä myös vapaata tilaa.

Vastaajan osallistumisen mahdollistamiseksi esittämä vaihtoehto oman pyörätuolin kantamisesta ja vammaisen henkilön siirtämisestä hissimatkan ajaksi toiseen tuoliin oli täysin epäasiallinen ja terveyttä vaarantava kannanotto. Pyörätuolit olivat yksilöllisiä apuvälineitä eikä erillinen vastaajan hankkima apuväline ollut kaikille sopiva. Hakijan kohdalla siirtely ei olisi ollut turvallista, ottaen huomioon tärkeiden apuvälineiden, kuten painehaavoja estävän tyynyn puuttuminen toisesta tuolista. Siirtelyyn olisi liittynyt myös muita vammaan liittyviä ongelmakohtia, kuten spastisuuden, tasapainon, virtsa- ja ulostusseikkojen sekä autonomisen dysrefleksian huomiointiin liittyviä seikkoja, jotka kaikki aktualisoituisivat etenkin vieraisiin olosuhteisiin ja apuvälineisiin liittyvissä siirtotilanteissa. Sittemmin hakija oli saanut vastaajalta päivitetyn kutsun, jossa oli todettu, että mikäli pyörätuolista toiseen siirtyminen ei ollut mahdollista eikä oma tuoli mahtunut hissiin, osallistuminen tilaisuuteen ei ollut mahdollista.

Vastaajan toiminta oli poikkeuksellisen röyhkeää, kun se oli jatkanut syrjintää viikosta toiseen. Vastaajalle oli asetettava erittäin tuntuva uhkasakko, koska syrjintä oli jatkuva, systemaattista ja häikäilemätöntä.

Asiassa ei ollut kysymys kohtuullisten mukautusten arvioinnista. Mikäli lautakunta kuitenkin katsoisi niiden arvioinnista olevan kysymys, ehdotetut mukautukset olivat täysin epäasiallisia.

Vastaajan vastaus

Yleisradio kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan perustelut

Yleisradio ja Tampereen Työväen Teatteri olivat ryhtyneet asiassa yhdenvertaisuuslain edellyttämiin kohtuullisiin mukautuksiin. Yleisradio oli ryhtynyt asiassa niihin mukautuksiin, joita siltä voitiin kohtuudella edellyttää ottaen huomioon Yleisradion tehtävä palvella suomalaisia vastaanottimiensa äärellä.

Tampereen työväentalo on vuonna 1900 valmistunut arvorakennus. Yleisradion Perjantai-ohjelman kuvauksia on tehty TTT-Klubilla vuoden 2016 alusta lähtien ja niitä on tehty samassa paikassa edelleen. Lähetyksissä on ollut mukana myös pyörätuolilla kulkevia ihmisiä eikä heidän sisäänkäyntinsä ole ollut estettä. TTT-Klubille johtavat hissit ovat valmistuneet vuonna 1992 ja ne ovat sen aikaisten esteettömyysmääräysten mukaisia.

Hakija oli kutsuttu Perjantai-ohjelman suoraan lähetykseen 13.4.2018 ja 20.4.2018. Kun 13.4. tilaisuuden yhteydessä oli käynyt ilmi, että tapahtumapaikkana toimivalle TTT-Klubille johtavan hissien koko ei täyttänyt esteettömyysvaatimuksia, tilaisuuden osallistujille oli ilmoitettu, että ohjelman siirtäminen käsillä olevalla aikataululla ei onnistunut, mutta Yleisradio tekee kaiken sen, mitä mahdollisimman hyvän esteettömyyden saavuttamiseksi oli tehtävissä. Yleisradio oli ilmoittanut osallistujille, että se hankkii 20.4.2018 ohjelmaa varten rakennuksen invasisäännöksiin avustavaa henkilökuntaa ja hissille kevyen pyörätuolin, jonka avulla oli mahdollista matkustaa hissillä sillä välin, kun hissiin mahtumaton oma pyörätuoli kannetaan TTT-Klubin kerrokseen. Viestissä pyörätuolilla saapuvia pyydettiin ilmoittamaan tulostaan etukäteen.

Edellä kuvatut toimenpiteet, joihin Yleisradio oli ryhtynyt, mahdollistivat myös raskaampia pyörätuolimalleja käyttävien henkilöiden pääsyn ohjelman kuvauksiin. Yleisradiolta voitiin yleisen

elämänkokemuksen perusteella edellyttää ennakoitavissa olevaa varautumista mahdollisiin yleisimpinä pidettäviin mukautustilanteisiin, kuten liikunta- ja näkövammaisten asiointiin. Yleisradio oli vähintään kohtuullisin keinoin pyrkinyt mahdollistamaan kaikkien tilaisuuteen pääsyn, erityisesti kun otettiin huomioon, että useimmilla pyörätuoleilla oli kuitenkin ollut pääsy TTT-klubille. Yleisradio oli toteuttanut toimenpiteet käytännön näkökulmasta vallitseviin olosuhteisiin soveltuvalla tavalla ilman ylimääristä viivästystä.

Yhdenvertaisuuslaki ei edellyttänyt Yleisradiolta yleis- tai pysyväisluonteisten esteettömyystoimenpiteiden, kuten hissien muutostöiden toteuttamista, eikä tällaisiin toimenpiteisiin ollut vallitsevissa olosuhteissa toiminnan luonteen tai muutostöiden kustannusten vuoksi myöskään mahdollisuutta. Perjantai-ohjelmaa kuvattiin TTT-Klubin tiloissa yhtiöiden välisen yhteistyösopimuksen nojalla ja TTT-Klubin käyttö Yleisradion toimesta oli rajoitettu vain kyseisen ohjelman viikoittaisiin kuvauksiin. Televisiotuotannon siirtäminen ei olisi ollut mahdollista ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia ja seuraamuksia. TTT-Klubille oli rakennettu ohjelmanteon edellyttämä valaistus, lavastus ja etäohjauksen tietoliikenneyhteydet. Yleisölle ja televisiotuotannolle soveltuvan ravintolan löytäminen Tampereen keskustasta perjantai-iltana oli erittäin hankalaa.

Yleisradiosta annetun lain 7 § edellytti, että monipuolinen ja kattava julkisen palvelun ohjelmisto välitetään yhtäläisin ehdoin yleisessä viestintäverkossa kotitalouksille, eli että ohjelmia ja sisältöjä välitetään kaikille suomalaisille yhtä laadukkaalla kuvan- ja äänenlaadulla. Yleisradion velvollisuuksista vammaisia henkilöitä kohtaan oli säädetty yleisradiosta annetun lain 7 §:ssä, tietoyhteiskuntakaaren 211 §:ssä sekä Yleisradio Oy:stä annetussa laissa, jonka mukaan Yleisradion on huolehdittava ohjelmatarjonnasta myös erityisryhmille. Lainsäädännön vaatimusten mukaan palveluvelvoite liittyi yhtiön sähköisesti välittämiin palveluihin, ei niinkään niihin tiloihin tai olosuhteisiin, joissa televisiossa ja radiossa välitettäviä sisältöjä tuotetaan. Televisio-ohjelman kuvaustilanteessa ei ollut kysymys yleisölle laajasti ja jatkuvasti tarjottavasta välttämättömyyspalvelusta. Perjantai-ohjelma esitettiin suorana lähetyksenä kuvaspäivänä kello 21.05 valtakunnallisella televisiokanavalla TV1:llä sekä uusintana sunnuntaisin ja tiistaisin. Ohjelman pysyvä tallenne oli lisäksi katsottavissa Yle Areenassa käyttäjän itse valitsemana ajankohtana ja valitsemassa paikassa.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Yleisradion välillisesti syrjineen hakijaa, kun se on toistuvasti ja jatkuvasti järjestänyt yleisölle avoimia kuvauksia esteellisissä tiloissa, ja kieltää Yleisradiota jatkamasta tai uusimasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa päätöksensä tehosteeksi 20.000 euron uhkasakon.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lain 4 §:n 4 momentin mukaan tavaroiden tai palvelujen tarjoajalla tarkoitetaan tässä laissa sitä, joka ammattimaisesti tarjoaa tavaroita tai palveluja yleisesti saataville.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Suomessa lailla (26/2016) voimaansaatetun YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (CRPD, jälj. vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen yleisperiaatteista säättävän 3 artiklan mukaan yleissopimuksen periaatteena on muun muassa esteettömyys ja saavutettavuus, joista säädetään sopimuksen 9 artiklassa. Sopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön, kuten yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin ja muihin sisä- ja ulkotiloihin. Artiklan 2 b kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden ja saavutettavuuden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

Vammaisyleissopimuksen 30 artiklan 1 c kohdan mukaan sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa kulttuurielämään ja toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen, että vammaiset henkilöt pääsevät paikkoihin, joissa tarjotaan kulttuuriesityksiä tai –palveluja.

Vammaisyleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimuksen 9 artiklan mukainen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskeva velvoite on yksi yleissopimuksen keskeisimmistä läpileikkaavista teemoista. Sopimuspuolilla on tässä aktiivinen toimintavelvoite. (HE 284/2014 vp, s. 31)

Vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen tarkoittama saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus turvata saavutettavuus on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää päästä johonkin paikkaan tai käyttää jotakin palvelua. Komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen syrjintäkielto velvoittaa sopimusvaltiot selkeästi määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi muun muassa avoimien palvelujen pariin pääsemisen epäämisen. (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kpl:t 25 ja 29)

Esteettömyyttä koskevista vaatimuksista sekä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä ei säädetä yhdenvertaisuuslaissa, vaan muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja

rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 vp, s. 37 ja 79 sekä HE 284/2014 vp, s. 32)

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensinnäkin arvioitava, syntyykö hakijan vaatimusten perusteella oletettava syrjinnästä. Mikäli syrjintäoletettaman katsotaan syntyneen, on arvioitava, onko vastaaja esittänyt syrjintäoletettaman kumoavaa selvitystä.

Hakijan mukaan asiassa ei ole kysymys kohtuullisten mukautusten arvioinnista, joiden järjestämistä vastaaja on perustellut. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että kuten yhdenvertaisuuslain esitöistä ilmenee, kohtuulliset mukautukset ovat luonteeltaan tapauskohtaisia ja niiden tulee vastata yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että kysymyksessä olevassa useita erillisiä kuvausajankohtia koskevassa kokonaisuudessa ei ole kysymys vammaisen henkilön tapauskohtaisen osallistumisen mahdollistamisesta mukauttamalla, vaan laajemmasta palvelujen tarjoamiseen ja palvelujen pariin pääsemiseen liittyvästä asiasta. Lautakunta katsoo näin ollen hakijan tavoin, ettei asiassa ole kysymys kohtuullisten mukautusten arvioinnista.

Asian arviointi

Syrjintäoletettaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäoletettava syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensisijaisesti vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi oletettaman syntymiseen. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan merkitystä ei ole sillä, onko tekijän tarkoituksena ollut syrjiä, jos menettelyä on objektiivisin perustein arvioituna pidettävä syrjintänä. (HE 19/2014 vp., s.71)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan on asiaa ratkaistessaan ensinnäkin arvioitava, onko hakemusten kohteena olevissa tv-ohjelman kuvauksissa ollut kysymys sellaisesta tavaroiden tai palvelujen yleisesti saataville tarjoamisesta, jota yhdenvertaisuuslailla suojataan.

Hakijan mukaan Perjantai-ohjelman ohjelmakonseptiin oli kuulunut, että yleisöä kutsuttiin paikalle julkisesti ja avoimesti. Hakijan mukaan hän oli ollut aikeissa osallistua kuvauksiin ainakin 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018. ja hän oli saanut nimenomaisen kutsun kuvauksiin 13.4. ja 20.4.2018. Hakijan 20.4.2018 kuvauksia koskevan hakemuksensa liitteenä toimittamasta ohjelmakutsusta käy ilmi, että kutsussa sen saajaa ohjataan

halutessaan ilmoittautumaan osaksi liveyleisöä. Kutsun mukaan ”lähetys on kaikille avoin, ilmainen ja ikärajaaton ja Klubille on esteetön pääsy”. Yleisradion mukaan televisio-ohjelman kuvaustilanteessa ei ollut kysymys yleisölle laajasti ja jatkuvasti tarjottavasta välttämättömyyspalvelusta. Yleisradio on kuitenkin hakijan antaman selvityksen kanssa yhdenmukaisesti tuonut esiin, että hakija oli kutsuttu kuvauksiin 13.4. ja 20.4.2018.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijan esittämän selvityksen perusteella syntyy oletttama, että Yleisradion järjestämät televisio-ohjelman kuvaukset olivat olleet ainakin edellä yksilöityjen kuvauskertojen osalta yleisölle avoimia ja siten Yleisradio on ohjelmaa tuottaessaan ja yleisöä paikalle kutsuessaan ollut sidottu yhdenvertaisuuslain palvelujen tarjoamisen syrjimättömyyttä koskeviin vaatimuksiin. Vastaajan tapahtuman avoimuutta koskevan oletttaman kumoamiseksi esittämää selvitystä arvioidaan eri kuvauskertojen osalta jäljempänä.

Asiassa on sekä hakijan että vastaajan esittämien seikkojen perusteella selvitetty, että TTT-Klubi, jossa Perjantai-ohjelmaa oli kuvattu, oli ollut sähköpyörätuolia käyttäneelle hakijalle sekä muita suurempia apuvälineitä käyttäneille henkilöille hissien pienen koon vuoksi esteellinen. Asiassa on näin ollen selvitetty, että hakija ei ollut omalla pyörätuolillaan päässyt yhdenvertaisesti muiden kanssa seuraamaan ohjelman kuvauksia. Vastaaja on sekä hakijan kaikkien hakemusten että oman selvityksensä perusteella järjestänyt kaikki tarkasteltavana olevat kuvaustilaisuudet samoissa TTT-Klubin tiloissa.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakemuksen ja muun saadun selvityksen perusteella syntyy oletttama, että vammaisuutensa takia sähköpyörätuolia käyttävä hakija on tullut vastaajan toimesta asetetuksi eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin avoimena markkinoituun tapahtumaan osallistuneisiin, ja siten välillisesti syrjityksi. Näin ollen todistustaakka kääntyy ja vastaajan on syrjintäoletttaman kumotakseen osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu.

Syrjintäoletttaman kumoaminen

Yleisradion mukaan sen keskeinen tehtävä on palvella suomalaisia vastaanottimiensa äärellä ja näin ollen sen lainsäädännön vaatimusten mukainen palveluvelvoite liittyy yhtiön sähköisesti välittämiin palveluihin, eikä niinkään niihin tiloihin tai olosuhteisiin, joissa televisiossa ja radiossa välitettäviä sisältöjä tuotetaan. Yleisradion mukaan sen toimintaa ohjaava säättely ei käsittänyt erityisryhmiin liittyvää erityistä palveluvelvoitetta yhtiön sähköisesti välittämien palvelujen ulkopuolella.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tehtävänä on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 1 §:n mukaan käsitellä ja ratkaista yhdenvertaisuuslain mukaan sille kuuluvat asiat. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että sen ratkaistavana olevassa asiassa on kysymys yksinomaan yhdenvertaisuuslain noudattamista koskevasta asiasta eikä Yleisradion toimintaa sääntevän muun lainsäädännön noudattamisen arvioinnista. Yhdenvertaisuuslaki ja sen 8 §:ssä asetettu syrjinnän kielto koskevat lain 4 §:n määritelmäsäännöksen mukaisesti Yleisradiota.

Yleisradion mukaan televisio-ohjelman kuvaustilanteessa ei ollut kysymys yleisölle laajasti ja jatkuvasti tarjottavasta välttämättömyyspalvelusta. Yleisradio on tuonut esiin, että Perjantai-ohjelmaa oli esitetty suorana lähetyksenä valtakunnallisella televisiokanavalla kuvauspäivänä sekä myöhemmin uusintana, ja että ohjelman pysyvä tallenne oli ollut katsottavissa Yle Areenassa käyttäjän itse valitsemana ajankohtana ja valitsemassa paikassa.

Kuten edellä on todettu, hakijan ensimmäisistä kuvauskerroista esittämän selvityksen perusteella on syntynyt oletama Perjantai-ohjelman kuvauksista yleisölle avoimena palveluna.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että yksittäisten Yleisradion järjestämien tapahtumien yleisölle avoimuutta arvioitaessa merkitystä ei ole sillä, onko tv-tuotanto luonteensa vuoksi yleisesti tyypillinen Yleisradion yleisölle avoin palvelu. Yleisradio on vastannut kaikkiin hakijan hakemuksiin samansisältöisesti, tuoden esimerkiksi esiin, että se oli vähintään kohtuullisin keinoin pyrkinyt mahdollistamaan kaikkien tilaisuuteen pääsyn. Lautakunta katsoo, että vastaajan vastaus tukee hakemuksen perusteella syntynyttä oletamaa tapahtumien yleisölle avoimuudesta. Lautakunnalle ei ole toimitettu sellaista selvitystä, joka osoittaisi tapahtumien luonteen muuttuneen huhtikuun 2018 kuvausten jälkeen eikä asiassa näin ollen synny aiheita arvioida myöhempiä kuvaustapahtumia aiemmista tapahtumista poiketen. Selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että tarkastelun kohteena olevassa Perjantai-ohjelman tuotannossa on ollut kysymys yhdenvertaisuuslain tarkoittamasta kaikille halukkaille avoimesta palvelusta.

Yleisradion mukaan se ei ollut menetellyt syrjivästi, koska se oli järjestänyt tapahtumapaikalle avustavaa henkilökuntaa ja hissiin kevyen pyörätuolin vammaisten henkilöiden siirtämistä varten ja näin vähintään kohtuullisin keinoin pyrkinyt mahdollistamaan kaikkien tilaisuuteen pääsyn, erityisesti kun otettiin huomioon, että useimmilla pyörätuoleilla oli ollut pääsy TTT-klubille.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että saadun selvityksen perusteella Yleisradio näyttää luoneen kohtuulliseksi mukautukseksi selittämästään toimintatavasta koko kuvausjakson käsittävän vallitsevan käytännön. Lautakunta katsoo, ettei kulttuuritapahtumaa voida pitää saavutettavana, jos vammaisen henkilön on tapahtumaan osallistuakseen otettava omasta apuvälineestään poistumiseen liittyvä turvallisuuttaan tai terveyttään koskeva riski. Lisäksi lautakunta katsoo, että vastaajan ehdotus painavan sähköpyörätuolin kantamisesta olisi omiaan aiheuttamaan vahingon vaaraa. Sillä vastaajan väittämällä seikalla, että useimmilla pyörätuoleilla oli ollut pääsy kuvaustilaan, ei ole hakijan syrjintäväitteen arvioinnin osalta merkitystä, koska hakija ei joka tapauksessa riidattomasti ollut mahtunut sähköpyörätuolillaan rakennuksen hissiin.

Yleisradio on 25.5.2018 antamassaan vastauksessa, johon se on viitannut myös kaikkiin myöhempiin hakemuksiin vastatessaan, nimenomaisesti ilmoittanut, että esteettömyysongelman selvittyä osallistujille oli ilmoitettu, että ohjelman siirtäminen ei käsillä olevalla aikataululla onnistunut. Yleisradio on edelleen tuonut esiin, että Perjantai-ohjelmaa oli kuvattu TTT-Klubin tiloissa Yleisradion ja Tampereen Työväen Teatterin välisen yhteistyösopimuksen perusteella eikä televisiotuotannon siirtäminen olisi ollut ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia ja seuraamuksia mahdollista, koska TTT-Klubille oli rakennettu ohjelmanteon edellyttämä valaistus, lavastus ja etäohjauksen tietoliikenneyhteydet, ja soveltuvan toisen tilan löytäminen Tampereen keskustasta perjantai-iltana oli erittäin hankalaa.

Hakemusten perusteella tarkastelun kohteena ollut kuvausjakso on kestänyt ainakin huhtikuusta 2018 joulukuuhun 2018 yhteensä 20 erillisen kuvauskerran ajan. Vaikka Yleisradio on tuonut esiin, että toisen kuvauspaikan löytäminen olisi ollut hankalaa, se ei ole yhdeksän kuukauden aikana selvittänyt tehneensä konkreettisia toimenpiteitä esteettömän kuvaustilan hankkimiseksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo näin ollen, että asiassa ei ole tullut esiin, että kyse olisi ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä, vaan vastaajan menettely muodostaa pikemminkin vakiintuneen käytännön. Vastaaja ei ole ennalta sovittuun järjestämispaikkaan vetoamalla esittänyt toiminnalleen myöskään yhdenvertaisuuslain 13 §:n tarkoittamaa hyväksyttävää tavoitetta, joka voisi oikeuttaa välillisen syrjinnän.

Perjantai-ohjelma on saadun selvityksen perusteella käsitelty monia yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita, joten kuvauksiin osallistumisen on katsottava merkinneen avoimeen yhteiskunnalliseen kulttuurielämään osallistumista, johon yhdenvertaista osallistumista vammaisyleissopimus turvaa.

Yleisradion olisi jo ennen yleisölle avoimen yhteiskunnallisesti merkittävän tapahtuman järjestämistä tullut varmistua siitä, että tapahtumatila on kaikille saavutettava.

Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, ettei Yleisradio ole esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi hakijan selvityksen perusteella syntyneen syrjintäoletuksen.

Uhkasakko

Hakija on vaatinut uhkasakon asettamista kieltopäätöksen tehosteeksi.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakkolain (1113/1990) 8 §:n mukaan uhkasakon suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, veloitettun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Yleisradio Oy on valtion omistama, verovaroin ylläpidetty ja taloudellisilta voimavaroiltaan merkittävä toimija, jolla olisi jo ennen yleisölle avoimen tapahtuman järjestämistä ollut edellytykset varmistua siitä, että kuvauspaikka on kaikille saavutettava. Yleisradion menettely on ollut toistuvaa ja pitkään jatkuvaa. Yleisradiolla olisi hakijan 16 eri hakemuksen vireillä ollessa ollut tilaisuus muuttaa menettelyään, mutta se ei ole osoittanut ryhtyneensä mihinkään saavutettavuutta turvaaviin toimenpiteisiin. Edellä selostetuilla perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa kieltopäätöksensä tehosteeksi uhkasakon, jonka kohtuulliseksi suuruudeksi se arvioi 20.000 euroa.

Uhkasakkolain 6 §:n 3 momentin mukaan asettamispäätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on veloitettu ja milloin, mihin mennessä tai mistä lähtien päävelvoitetta on noudatettava. Määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, veloitettun mahdollisuus noudattaa sitä sekä muut asiaan vaikuttavat seikat.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kieltopäätöstä on noudatettava välittömästi päätöksen tiedoksisaamisesta lukien.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo Yleisradion välillisesti syrjineen hakijaa ja kieltää sitä uusimasta tai jatkamasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta asettaa päätöksensä tehosteeksi 20.000 euron uhkasakon. Kieltopäätöstä on noudatettava välittömästi päätöksen tiedoksisaamisesta lukien.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Äänestys.

Lainkohdat

Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 1 ja 2 momentti ja 22 §

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2 § 1 momentti, 4 § 4 momentti, 8 § 1 momentti, 10 §, 13 §, 15 §, 20 § 3 momentti ja 28 §

Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta (1327/2014) 1 §

Hallintolaki (434/2003) 25 §

Ulkasakkolaki (1113/1990) 6 § 3 momentti ja 8 §

Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (26/2016) 1 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 3 artikla, 5 artikla 2 kohta, 9 artikla 1 ja 2 kohdat, 30 artikla 1 kohta

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Paula Ilveskivi, Pirkko Mahlamäki, Jukka Siro (eri mieltä) ja Sonya Walkila. Asian esittelijä Maria Peltoniemi.

Eri mieltä olevan Jukka Siron lausunto:

Erimielisyyteni koskee sitä, millä tavalla väitettyä syrjintää on oikeudellisesti luonnehdittava.

Lausun enemmistön ratkaisun perusteluiden sijaan seuraavan:

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensin arvioitava, mistä syrjinnän muodosta on kysymys. Tämän jälkeen asiassa on arvioitava, syntyykö hakijan vaatimusten perusteella syrjintäoletta, ja jos syntyy, onko vastaaja esittänyt sen kumoavaa selvitystä.

Syrjinnän oikeudellinen luonnehdinta

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan muun muassa tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan kohtuullisten mukautusten epääminen on yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua syrjintää.

Kohtuullisilla mukautuksilla tarkoitetaan YK:n vammaisyleissopimuksen mukaan tarvittaessa yksittäistapauksissa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja joilla varmistetaan vammaisten ihmisten mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä on kerrottu, että kohtuulliset mukautukset ovat luonteeltaan tapauskohtaisia, ja niiden tulee vastata kyseisessä konkreettisessa tilanteessa vammaisen ihmisen tarpeisiin. Olennaista on, että palvelut tulevat mukautuksilla vammaisten ihmisten saataville. Mukautusten tarkoituksena on, että vammaiset ihmiset voivat yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Kohtuulliset mukautukset olisivat tyypillisesti pienimuotoisia muutoksia esimerkiksi toimintatavoissa tai palvelujen järjestämisessä. Mukautusten tarvittavuus ilmenee yleensä käytännössä siten, että vammaisen ihminen tai esimerkiksi hänen avustajansa pyytää mukautusta, jos hän katsoo sellaista tarvittavan (HE 19/2014 vp s. 79–80 ja 82).

Esimerkkeinä kohtuullisista mukautuksista on yhdenvertaisuuslain esitöissä annettu luiskan asettaminen tilapäisesti portaisiin pyörätuolia varten ja näkövammaisen auttaminen konkreettisessa tilanteessa. Kohtuullinen mukautus näkövammaiselle voi olla ruokalistan tarjoaminen pistekirjoituksella tai ruokalistan sisällön kertominen asiakkaalle suullisesti (HE 19/2014 vp s. 79). Työelämässä kohtuulliset mukautukset voivat olla esimerkiksi työpaikan esteettömyyteen liittyviä toimia, kuten ramppien tai luiskien asentamista taikka työtilojen valaistuksen tai akustiikan muuttamista. Työntekijän työpisteen siirtäminen helppokulkuisempaan paikkaan voi niin ikään olla mukautus samoin kuin työpöydän tai työvälineiden asentaminen vammaiselle työntekijälle sopivaksi (HE 19/2014 vp s. 80).

Kohtuullisissa mukautuksissa on siis kysymys yksittäistapauksellisista ja tapauskohtaisista järjestelyistä konkreettisissa tilanteissa, joilla esimerkiksi palvelut saatetaan yhdenvertaisesti vammaisten henkilöiden ulottuville. Ne koskevat usein fyysisistä toimintaympäristöä ja luonteenomaisesti edellyttävät vastaajalta aktiivisia toimenpiteitä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Arvioitaessa kohtuullisten mukautusten tekemistä arvion kohteena eivät ole vastaajan toiminta tai käytännöt yleisesti, vaan sen velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin joissakin yksittäisissä tilanteissa.

Tässä asiassa Yleisradio Oy oli järjestänyt yleisölle avoimia kuvauksia tilassa, jonne ei hakijan mukaan ollut pääsyä sähköpyörätuolilla. Kuvauksia oli ollut tiettyinä hakemuksissa mainittuina päivinä, ja vain hakijan pääsy kuvauksiin oli estynyt. Asia koskee siten yksittäistapauksellisia järjestelyitä fyysisessä toimintaympäristössä, joilla olisi näissä konkreettisissa tilanteissa mahdollistettu hakijan osallistuminen yhdenvertaisesti muiden kanssa yleisölle avoimiin kuvauksiin. Kysymys ei ole Yleisradio Oy:n menettelyn tai jonkin sen noudattaman käytännön arvioinnista yleisesti, vaan sen mahdollisesta toimintavelvollisuudesta näissä yksittäisissä tapauksissa.

Näillä perusteilla katson, että kysymystä hakijan mahdollisesta syrjinnästä on tässä asiassa arvioitava yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin ja 15 §:n perusteella.

Syrjinnän arvioinnin lähtökohdat

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan syrjintäoletama syntyy, jos vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Ensimmäisessä vireillepanijan on esitettävä sellaista näyttöä tapahtumien kulusta tai muusta tosiseikastosta, jonka perusteella asiaa objektiivisesti arvioiden

voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun. Pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riittäisi olettaman syntymiseen (HE 19/2014 vp, s. 93).

Syrjintäolettaman syntyminen kuvauspäivien 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018 osalta

Enemmistön lausumin perusteluin katson, että kuvausten järjestämisessä on ollut kysymys tavaroiden ja palveluiden tarjoamisesta yleisesti saataville ja yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin siten koskevan Yleisradio Oy:tä.

Asiassa on selvitetty, että kuvaukset olivat 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018 olleet paikassa, joka oli ollut sähköpyörätuolia käyttäneelle hakijalle hissien pienen koon takia esteellinen. Hakijan mukautuspyyntö ei ollut johtanut siihen, että hän olisi päässyt seuraamaan kuvauksia. Siten asiassa on syntynyt oletus siitä, että Yleisradio Oy oli syrjinyt näissä tilanteissa hakijaa epäämällä tältä kohtuulliset mukautukset.

Syrjintäolettaman kumoaminen kuvauspäivien 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018 osalta

Yleisradio Oy:n mukaan se oli kohtuullisin keinoin pyrkinyt mahdollistamaan kaikkien tilaisuuteen pääsyn erityisesti, kun otettiin huomioon, että useimmilla pyörätuoleilla oli ollut pääsy kuvauspaikalle. Yleisradio Oy oli järjestänyt tapahtumapaikalle avustavaa henkilökuntaa ja hissiin kevyen pyörätuolin, jonka avulla oli mahdollista matkustaa hissillä siltä välin, kun siihen sopimaton oma pyörätuoli kannettiin yläkertaan.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoritua työtehtäviä ja edetä työllä.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan asianmukaisuusvaatimuksella tarkoitetaan sitä, että mukautusten tulee olla tarkoituksenmukaisia ja turvallisia. Mukautuksista ei siten saa aiheutua vahingon vaaraa. Asianmukaisuusvaatimus pitää sisällään ajatuksen toimenpiteiden tehokkuudesta ja käytännöllisyydestä. Toimenpiteen tulee vastata vammaisen ihmisen tarpeeseen, se tulee toteuttaa kohtuullisessa ajassa mukauttamispyynnön esittämisestä, ja sen tulee olla käytännön näkökulmasta olosuhteisiin soveltuva (HE 19/2014 vp s. 80).

Katson, että mukautusta ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, käytännöllisenä ja turvallisena, jos vammaisen henkilön on tapahtumaan osallistuakseen otettava omasta apuvälineestään poistumiseen liittyvä turvallisuuttaan tai terveyttään koskeva riski. Lisäksi tällainen mukautus merkitsisi painavan sähköpyörätuolin kantamista kerrosten välillä, mikä olisi omiaan aiheuttamaan vahingon vaaraa. Näistä syistä en pidä tarjottua mukautusta asianmukaisena.

Yleisradio Oy on katsonut, että kuvauspaikan vaihtaminen ei ollut onnistunut ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia, koska kuvauspaikalle oli rakennettu ohjelmanteon edellyttämä valaistus, lavastus ja etäohjauksen tietoliikenneyhteydet. Soveltuvan toisen tilan löytäminen Tampereen keskustasta perjantai-iltana olisi ollut hankalaa.

Tältä osin voidaan pitää selvänä, että tällainen mukautus olisi ollut asianmukainen ja tarvittava. Asiassa on kuitenkin vielä arvioitava mukautuksen kohtuullisuutta.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Kohtuullisuusvaatimuksella tarkoitetaan esitöiden mukaan yhtäältä sitä, että mukautuksista ei saa koitua kohtuutonta taloudellista tai muunlaista rasitetta, ja toisaalta sitä, että mukautusten tulee vammaisten ihmisten näkökulmasta kohtuullisella tavalla toteuttaa heidän yhdenvertaiset mahdollisuutensa saada esimerkiksi palveluja. Mukautusten luonteeseen kuuluu se, että niiden toteuttaminen ei muodostu kohtuuttomaksi. Selvää on, että mukautusten toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset ja muut merkitykselliset seikat huomioon ottaen kohtuuttomaksi muodostuvien mukautusten tekemiseen ei ole velvollisuutta (HE 19/2014 vp s. 80).

Edelleen yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa lähtökohtana on vammaisen ihmisen tarve kyseisessä yksittäisessä tilanteessa. Toisaalta etenkin laajaa toimintaa harjoittavalta tavaroiden tai palvelujen tarjoajalta voidaan edellyttää jonkinasteista, yleisen elämäkokemuksen perusteella ennakoitavissa olevaa varautumista mahdollisiin yleisimpinä pidettäviin mukautustilanteisiin, kuten esimerkiksi liikunta- ja näkövammaisten asiointiin. Käytännössä toimijan mahdollisuuksia tehdä sinänsä kohtuullisena pidettäviä mukautuksia saattaa käytännössä rajoittaa se, että toimitilat vuokrannut ei salli mukautusten toteuttamista. Tämänäyttöiset, toimijasta itsestään johtumattomat ulkoiset rajoitukset eivät kuitenkaan poista velvollisuutta toteuttaa kohtuullisia mukautuksia mahdollisilla vaihtoehtoisilla tavoilla (HE 19/2014 vp s. 81–82).

Tässä asiassa kohtuullisiin mukautuksiin velvollinen taho on ollut Yleisradio Oy. Yleisradio Oy on valtion omistama, verovaroin ylläpidetty ja taloudellisilta voimavaroiltaan merkittävä toimija. Yleisradio Oy:llä olisi ollut edellytykset jo ennen yleisölle avoimen tapahtuman järjestämistä varmistua siitä, että kuvauspaikka on kaikille saavutettava. On myös ollut Yleisradio Oy:n ennakoitavissa, että sähköpyörätuolia käyttävät henkilöt voivat haluta osallistua televisio-ohjelmien kuvauksiin. Yleisradio Oy ei ole selvittänyt ryhtyneensä mihinkään toimenpiteisiin esteettömän kuvaustilan hankkimiseksi. Kysymys ei ole ollut poikkeuksellisesta hyväksyttävään syyhyn perustuneesta tilajärjestelystä, vaan televisio-ohjelmaa olisi voitu kuvata muuallakin.

Kohtuullisuusarvioinnissa on lisäksi otettava huomioon se, että Yleisradio Oy:n menettely on johtanut siihen, ettei hakija ole lainkaan päässyt osallistumaan kuvauksiin.

Näillä perusteilla katson, ettei Yleisradio Oy ole kuvauspäivien 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018 osalta esittänyt sellaista näyttöä, joka kumoaisi asiassa syntyneen syrjintäolettan

Syrjintäolettan syntyminen kuvauspäivien 4.5., 11.5., 18.5., 21.9., 28.9., 12.10., 19.10., 26.10., 2.11., 9.11., 16.11., 23.11., 30.11., 7.12. ja 14.12.2018 osalta

Asiassa saadusta selvityksestä ei ilmene, että hakija olisi pyytänyt kohtuullisten mukautusten tekemistä kuvauspäivinä 4.5., 11.5., 18.5., 21.9., 28.9., 12.10., 19.10., 26.10., 2.11., 9.11., 16.11., 23.11., 30.11., 7.12. ja 14.12.2018. Näinä päivinä hakija ei ole kertonut ilmoittautuneensa tilaisuuksiin, saati pyrkineen paikalle. Sen vuoksi katson, että asiassa ei tältä osin ole syntynyt olettamaa siitä, että vastaaja olisi syrjinyt häntä epäämällä häneltä kohtuulliset mukautukset.

Johtopäätös

Edellä lausutuilla perusteilla katson, että Yleisradio Oy on evännyt hakijalta kohtuulliset mukautukset 13.4., 20.4., 27.4., 14.9. ja 5.10.2018 ja siten näinä päivinä syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella. Muilta osin hylkään hakemuksen.

Kiellän Yleisradio Oy:tä uusimasta tai jatkamasta hakijaan tai muihin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

Uhkasakko

Uhkasakon osalta olen samaa mieltä kuin enemmistö.